

Українська Православна Церква
Управління Полтавської єпархії

**НА ДОПОМОГУ
ПЕДАГОГУ-ВИХОВАТЕЛЮ
ДИТЯЧОЇ НЕДІЛЬНОЇ ШКОЛИ**
(Збірник методичних рекомендацій)

Полтава, 2016

**З благословення Високопреосвященнішого Філіппа
митрополита Полтавського і Миргородського**

**На допомогу педагогу-вихователю дитячої недільної школи.
Збірник методичних рекомендацій. / Укладач: Каліберда Г.А. – Полтава,
2016. – 36с.**

Рецензент:

Протоієрей Андрій Сімон, голова Полтавського обласного відділу
Всеукраїнського православного педагогічного товариства

До збірника увійшли методичні рекомендації з питань обліку та планування, православної навчально-виховної роботи, ведення документації, методики проведення занять та виховних заходів у роботі дитячих недільних шкіл. Рекомендується педагогу-вихователю (керівнику гуртка православного виховання) дитячої недільної школи.

Затверджено на засіданні Полтавського обласного педагогічного товариства (протокол № 35 від 26.05.2016 р.)

ЗМІСТ

1. ПЕРЕДМОВА.....	4
2. ПОНЯТТЯ «НЕДІЛЬНА ШКОЛА».....	5
3. НЕДІЛЬНА ШКОЛА ЯК ОРГАНІЗАЦІЯ.....	5
4. УМОВИ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	6
5. ТИПИ НЕДІЛЬНИХ ШКІЛ.....	6
6. ЄДИНІ ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ, КЕРІВНИКІВ ГУРТКІВ ПРАВОСЛАВНОГО ВИХОВАННЯ	7
7. ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	8
8. ПОРАДИ ЩОДО РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ.....	8
9. ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ, КЕРІВНИКА ГУРТКА.....	10
10. ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ, КЕРІВНИКА ГУРТКА.....	17
11. ЖУРНАЛ ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛІКУ РОБОТИ, ЗВІТ КЕРІВНИКА ГУРТКА.....	18
12. ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ.....	21
13. ТИПИ ЗАНЯТЬ, ІХ СТРУКТУРА ТА АНАЛІЗ.....	22
14. ФОРМИ РОБОТИ НА ЗАНЯТТІ ГУРТКА.....	23
15. ОРІЄНТОВНИЙ АНАЛІЗ ЗАНЯТТЯ.....	24
16. ЗРАЗОК АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ ГУРТКА.....	26
17. ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ	30
18. ПАМ'ЯТКИ.....	34

ПЕРЕДМОВА

Педагогічний процес у дитячих недільних школах спрямований на розвиток творчої особистості, формування православного релігійного досвіду на основі її власних бажань, урахування природних нахилів і задатків. Важливими принципами педагогічного процесу у дитячих недільних школах є його індивідуалізація, добровільність, пріоритет виховання, співтворчість, єдність розвитку і саморозвитку, емоційна привабливість міжособистісних стосунків.

Методика педагогічного процесу у дитячих недільних школах будується на пізнанні духовного світу дитини, урахуванні її настрою і психологічного стану.

Це зумовлює педагога-вихователя перебудовувати власні методичні підходи в залежності від ситуації.

Відсутність загальних і єдиних підходів, точних навчальних планів і методик є важливою умовою забезпечення творчої свободи педагога-вихователя дитячої недільної школи.

Свідоме і цілеспрямоване керівництво життям вихованців недільних шкіл відбувається за законами широкої гласності, відвертості, щирої співдружності педагогів, дітей, батьків, школи, громадськості.

Педагог-вихователь повинен володіти високою моральністю, секретами педагогічної майстерності, бути неформальним лідером у дитячому колективі, а дитячий колектив - колективом односторонців.

Кожен педагог-вихователь (керівник гуртка православного виховання) організує насамперед себе, виступає як організатор дітей. У процесі конкретної педагогічної діяльності він заохочує й коректує, підтримує ініціативу, спрямовує творчу думку, інформує, організує.

Так будується певний управлінський стиль, який визначає поведінку педагога в найрізноманітніших ситуаціях. Стиль – це домінанта тієї лінії поведінки педагога-вихователя (керівника гуртка православного виховання), якій він віддає перевагу. Якщо за домінанту береться внутрішня, духовна задоволеність і морально-етичне просування дитини, то такий педагог дивиться на педагогічну працю саме з позиції високого професіонала.

У цьому зв'язку можна виділити пріоритетні професійні якості і здібності педагога-вихователя (керівника гуртка) дитячої недільної школи. До них відносяться:

- віра в Бога і воцерковленість;
- чистота професійних намірів;
- гнучкість методів педагогічної роботи;
- надання дітям організаційної свободи;
- створення гармонійних доброзичливих відносин;
- здатність затребувати і оцінити ініціативу і творчу думку;
- уміння запалювати на творчу діяльність;
- здатність ставити цілі, які вимагають згуртованості колективу;
- уміння враховувати специфічні аспекти середовища, приміщення;
- здатність будувати свої відносини з дітьми на принципах взаємних

духовних впливів, творчого інтересу і добровільного спілкування;
- оцінювання своєї діяльності за кінцевим результатом.

Такі якості педагога-вихователя (керівника гуртка) стануть запорукою у вирішенні сучасних проблем навчання і виховання у дитячій недільній школі.

ПОНЯТТЯ «НЕДІЛЬНА ШКОЛА»

У своїх виступах Блаженніший митрополит Київський і всієї України неодноразово робив акценти на актуальності формування православного виховного простору. Він говорив, що ніяка правова культура, міцне правове поле та розвинуте законодавство не в змозі регулювати людську поведінку – лише голос совісті.

Не можливо вирішити проблеми сучасного суспільства за допомогою різних заборон. Ми повинні виховувати особистість таким чином, щоб вона була в змозі сама формувати для себе систему заборон.

Найшвидшим і ефективним засобом виховання дітей та молоді є їх залучення до православного виховного простору починаючи з груп дошкільного віку. Тому наявність недільних шкіл і якість викладання в них є важливою умовою переможної ходи нашої віри по Україні.

НЕДІЛЬНІ ШКОЛИ – безкоштовні навчальні заклади релігійного і світського характеру, заняття в яких проводяться в основному у неділю.

Сьогодні недільні школи діють при церквах, монастирях, православних навчальних закладах. Дитяча недільна школа є початковою формою релігійної освіти, наслідком якої у дітей виховується бажання до спасіння душі, що призводить до духовного преображення особистості, формування православного світогляду.

Недільна школа допомагає зрозуміти православне богослужіння, його красу, стати істинним членом Церкви Христової. Як духовно-культурне середовище вона виховує духовно-моральну особистість, яка вміє розрізняти добро і зло, приймати рішення відповідно до православного світогляду; вчить жити по християнськи, залучаючи до християнської благодійності, виховує навички милосердної турботи про хворих та бідних; молитовні навички: читання ранішнього і вечірнього правил, Євангелія, Псалтирі, канонів і акафістів; формує в учнів православне відношення до церковного мистецтва і неправославного оточення.

Недільна школа – спосіб (форма), що пропонує знання про Бога сучасній людині.

НЕДІЛЬНА ШКОЛА ЯК ОРГАНІЗАЦІЯ

Недільна школа є центром додаткової освіти дітей, підлітків, молоді, де викладаються не тільки дисципліни віровчення, але й спів, музика,

словесність, художнє слово, історія, традиційне народне мистецтво, іконопис, працюють комп'ютерні класи, спортивні, воєнно-патріотичні, драматичні гуртки, дитячі дизайн-студії тощо.

Але в організації педагогічної та пастирської роботи можуть виникнути навчально-методичні та виховні проблеми. Ігнорування досягнень педагогічних та психологічних наук, різних педагогічних методів та прийомів, самоізоляція колективу недільної школи від реального життя, установка на швидке воцерковлення, вихолощують духовний зміст викладання і не дають можливості відчутти слово Боже. За російським релігійним філософом І. Льїним, викладачі повинні не проповідувати Христа, а Його сповідувати, щедро даруючи їм свій внутрішній і духовний досвід.

Недільна школа є для кожної дитини прикладом виконання заповіді Христової: «По тому будуть знати всі, що ви мої учні, якщо будете мати любов поміж себе».

Сьогодні недільна школа повинна в собі поєднувати функції церковного і соціального інститутів.

УМОВИ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧОЇ НЕДІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Практика існування сучасних недільних шкіл говорить про:

- а) головну роль священника у функціонуванні і пошуку нових форм залучення до школи дітей, підлітків, молоді;
- б) важливої ролі кадрів та їх кваліфікації для проведення занять;
- в) різнобічної підтримки батьків;
- г) творчому підході і постійному пошуку нових видів діяльності для різних вікових груп відповідно до завдань недільної школи.

ТИПИ НЕДІЛЬНИХ ШКІЛ

Недільні школи можна поділити за різними критеріями, наприклад, за віковими ознаками (*дитячі, дорослі*).

Дитячі недільні школи діляться на групи: *дошкільні, молодшого шкільного віку, середнього шкільного віку, старших школярів*.

Відповідно до рівня поглиблення знань існує трьохрівнева система недільних шкіл:

перший рівень: недільні школи, що організовується по типу гуртків, в яких вивчається первинна катехізації дітей, навчання основам церковного віровчення, християнської моралі, правилам поведінці у храмі;

другий рівень: недільна школа, яка дає систематизовану навчальну православну освіту;

третій рівень: дає недільна богословська школа.

Недільні школи можуть типологізуватись і по додатковій спеціалізації і поділяються на: *музичні, театральні, рукоділля, спортивні, воєнно-патріотичні, змішані тощо.*

Недільна школа будь-якого рівня проводить православну роботу з дітьми та підлітками декілька років, поглиблюючи і поступово ускладнюючи зміст навчально-виховної роботи в залежності від підготовленості дітей і їх вікових особливостей на основі діючих програм. Важливою особливістю кожної недільної школи є наявність гуртків або груп. Їх кількість і види (гуртків, студій, секцій, центрів) характеризують рівень розвитку школи.

Ось невеликий перелік таких гуртків:

музичні: хорового співу, навчання гри на музичних інструментах);

художньо-творчі: малювання, ліпка, шиття, бісероплетіння, вишивка, в'язання;

ремесел: різьблення по дереву; *театральні*;

вивчення світських предметів: історії, краєзнавства, іноземної мови, математики;

церковно-прикладної діяльності: іконопис, реставрація;

спортивні секції (гуртки): рукопашного бою, футболу, автосправи, авіа моделювання, літніх воєнно-спортивних таборів тощо. Для хлопчиків організовують школи воєнно-патріотичної роботи в умовах реальних полігонів і тренувань. З дітьми займаються професійні педагоги – офіцери армії, МВС, воїни запасу. Для дівчаток створюють православне сестрицтво сестер милосердя. Дівчата отримують медичну підготовку, займаються рукоділлям, вивчають Закон Божий, церковний спів.

Окремо необхідно відмітити тип недільної школи соціально-місіонерського служіння, які працюють на базі дому дитини, соціальних притулків, інтернатах, лікарнях де проводяться свята, спектаклі (вертепи), заняття з основ православної культури, роздаються подарунки. Дітей беруть у паломницькі поїздки, екскурсії, в храми до причастя, створюють куточки духовної літератури.

Деякі храми створюють духовні центри (дитсадок, гімназія, недільна школа, спортивний комплекс).

ЄДИНІ ВИМОГИ ДО ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ, КЕРІВНИКІВ ГУРТКІВ ПРАВОСЛАВНОГО ВИХОВАННЯ

Кожний педагог-вихователь, керівник православного гуртка, клубу, секції та інших дитячих об'єднань зобов'язаний:

максимально сприяти духовному розвитку дітей;

розробити навчальну програму і перспективний план навчально-виховної роботи, мати методичні розробки, поурочні плани з тем програми;

укомплектовувати склад дитячого об'єднання і зберігати його контингент протягом років навчання; залучати в колектив дітей, які вимагають особливої педагогічної уваги;

- забезпечувати виконання навчальних програм;
  - вести журнали гурткової роботи згідно вимогам, плани-конспекти занять;
- забезпечувати навчально-виховний процес наочними посібниками, інструментами, матеріалами, ТЗН;
- постійно підвищувати свій професійний рівень і педагогічну майстерність;
  - слідкувати за станом здоров'я вихованців, пропагувати здоровий спосіб життя;
  - знайомити вихованців з Правилами техніки безпеки, пожежної безпеки, з Правилами дорожнього руху, поведінки і вимагати виконання цих правил;
- при проведенні занять, екскурсій поза межами церкви, закладу, необхідно заздалегідь скласти список дітей, повідомити батьків про місце і час проведення такого заняття, нести повну відповідальність за життя, безпеку і здоров'я дітей;
- в контакт з батьками проводити виховну роботу; проводити батьківські збори (не рідше 2 разів на рік);
  - обладнати і оформити місце для навчальних занять; відповідати за збереження приміщень, обладнання, наочних посібників, санітарно-гігієнічний стан приміщення, проводити роботу за економію води, тепла, електроенергії.

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТАЦІЇ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ, КЕРІВНИКА ГУРТКА

1. *Навчальна програма* відповідно до рівня і років навчання вихованців.
2. *План навчально-виховної роботи* на рік, погоджений із священником храму, затверджений у Єпархіальному управлінні.
3. *Журнал планування та обліку роботи гуртка* (єдиного зразка), який зберігається 5 років.
4. *Плани-конспекти (поурочні плани) занять* на кожне заняття. Керівники гуртків, які мають педагогічний стаж роботи до трьох років або проводять відкрите заняття, виховний захід, пишуть розширений план-конспект.
5. *Методичний куточок*, у якому знаходяться тематичні папки з розробками тем занять, методичні рекомендації, сценарії виховних заходів, роздатковий та демонстраційний матеріал з різних тем занять, методична література тощо.
6. *Журнал інструктажу* з техніки безпеки, пожежної безпеки, Правил вуличного руху.
7. *Звіт про роботу за рік* (здається методисту Єпархіального управління).
8. *Звіти про походи, поїздки, змагання, відрядження, екскурсії.*

ПОРАДИ ЩОДО РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ

Навчальні програми повинні ґрунтуватись на традиціях православ'я, забезпечувати науковість змісту, освітню і виховну цінність, систематичність і послідовність навчання, творчості, доступність і індивідуальний підхід, доцільність вибору форм і методів роботи.

Навчальна програма повинна допомогти вихованцю, учню, слухачу засвоїти знання про православну культуру та Закону Божого.

У програму мають бути закладені:

прикладна спрямованість знань про православну культуру; достатність пояснень про Закон Божий;

— конкретність і доцільність введення наукових понять відповідно до досягнень сучасної науки;

— доступність навчального матеріалу для дітей та учнівської молоді відповідно до їх попередньої підготовки та вікових особливостей;

— відповідність обсягу навчального матеріалу нормам навантаження та кількості навчальних годин; розвитку пізнавальних і творчих здібностей вихованців;

— використання знань, які дають учням за навчальною програмою в загальноосвітніх навчальних заклад з основного та суміжних предметів;

— використання міжпредметних зв'язків.

Структура навчальної програми

Навчальна програма має складатися з 5 розділів:

1. Пояснювальна записка;
2. Навчально-тематичний план;
3. Зміст програми;
4. Прогнозований результат;
5. Бібліографія.

1. Пояснювальна записка

У цьому розділі необхідно розкрити освітню концепцію предмету, визначити мету і завдання навчання, на яку вікову групу розрахована програма, рівень навчання, загальну кількість навчальних годин на тиждень і рік. Необхідно також розкрити форми і методи занять, враховуючи новітні педагогічні технології.

2. Навчально-тематичний план

Він складається у формі таблиці з переліком тем, з визначенням кількості годин до кожної теми, враховуючи теоретичні і практичні заняття. У цьому розділі подаються рекомендації щодо перевірки та оцінювання знань і вмінь вихованців (підсумкова робота, виступ, участь у конкурсах, залік тощо).

№	Назва тем, розділів програми	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	всього
1				
2				
3				
4				
5				

	Всього:			
--	---------	--	--	--

3. Зміст програми

Цей розділ детально розкриває зміст тем у порядку відповідно до навчально-тематичного плану. До кожної теми додаються форми практичної роботи, форми перевірки та оцінювання знань і умінь вихованців. Обов'язковим є послідовність, систематичність, науковість викладу змісту програми, врахування вікових особливостей вихованців. Необхідно також розкрити форми організації занять, вказати доцільність застосування типового обладнання, ілюстративного матеріалу, інших засобів навчання, забезпечення гігієни праці та безпеки життєдіяльності гуртківців.

4. Прогнозований результат

В цьому розділі необхідно врахувати вимоги щодо відповідності мети програми її кінцевому результату, який очікується у ході реалізації програми

При визначенні результату слід також показати досягнення основних цілей програми: навчання, розвиток, виховання. Після переліку вимог до об'єму знань та умінь вихованців необхідно вказати форми і методи діагностики, контролю отриманих результатів.

Якщо передбачається видача вихованцю посвідчення, необхідно вказати варіанти такого документу.

5. Бібліографія

У цьому розділі необхідно дати перелік використаної, а також рекомендованої для дітей і педагогів літератури.

Перелік подається у відповідності до бібліографічних вимог в алфавітному порядку прізвищ авторів. Якщо це збірник, то подається його назва.

Наприклад, Іванченко Р.Н. Історія без міфів. - К., Український письменник, 1996.
Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. - К., Либідь, 1991.

Наводимо орієнтовну навчальну програму гуртка "Умілі руки" (див. додаток № 2. Стор.25).

ПЛАНУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ, КЕРІВНИКА ГУРТКА

План навчально-виховної роботи на рік:

План навчально-виховної роботи – це основний документ, який відображає зміст, форми і методи виховної роботи з дітьми у творчому об'єднанні. Складання і виконання такого плану є посадовим обов'язком педагога-вихователя, православного керівника творчого об'єднання. В той же час цей документ досить точно відображає кваліфікацію і рівень педагогічної майстерності педагога.

Планування роботи – це складний процес і до нього треба віднестись серйозно.

Що необхідно врахувати при складанні плану:

- Мету і завдання.
- Рівень розвитку і вихованості гуртківців.
- Вікові особливості вихованців.
- Можливості всіх виховних сил (храму, школи, сім'ї, громадськості).
- Досвід і підготовленість самого педагога.

Для того, щоб план був дійовим документом, він повинен відповідати ряду вимог:

- Цілеспрямованість, тобто чітка виховна мета.
- Перспективність плану.
- Врахування об'єктивних і суб'єктивних можливостей.
- Конкретність плану.
- Розумне поєднання словесних форм роботи з наочними, практичними.
- Комплексний підхід до виховання.
- Об'єднання зусиль педагога, священника, школи, сім'ї та громадськості.

План – не перелік заходів, з одного повинно витікати друге.

Принципи планування:

1. Принцип гнучкості (заходи можна доповнювати, змінювати);
2. Принцип резерву, тобто передбачати резервний час;
3. Прихована педагогічна дія (діти не повинні бачити план педагога, бачити власний);
4. Врахування віку вихованців.

Планувати треба діяльність дітей, а не свою.

Види діяльності: пізнавальна, трудова, суспільно-корисна, художньо-естетична, фізкультурно-оздоровча, організація вільного спілкування, змістовного православного дозвілля;

Плани роботи гуртка складаються на навчальний рік (з 15 вересня до 31 травня). План на літо складається окремо.

В планах навчально-виховної роботи вказується наступне:

- Мета і педагогічні завдання гуртка;
- програма, тематичний план, за якими будуть проводитися заняття в гуртку;
- теми виступів, композицій, виставок, назви концертів, вистав, вертепів, змагань та інших видів творчої діяльності гуртківців протягом навчального року;
- масові заходи в яких візьмуть участь члени гуртка;
- православні традиції, що будуть підтримуватися в системі виховної роботи;
- нововведення в навчально-виховний процес;
- здійснення індивідуального підходу до вихованців;
- робота з обдарованими дітьми, дітьми схильними до правопорушень.

План навчально-виховної роботи складається з таких розділів:

1. Мета і завдання гуртка.

Визначаються на основі глибокого аналізу роботи за минулий рік. Враховується рівень навчання, рівень підготовки гуртківців, їх вік, можливості керівника. Вказати,

за якою програмою працюватиме гурток, коли і ким затверджена.

2. Організаційна робота.

Комплектування гуртка (яка підготовча робота проведена), термін закінчення комплектування. Організація роботи дитячого колективу (вибори дитячого самоврядування, бесіди з правил поведінки, техніки безпеки, тестування, анкетування).

3. Інструктивно-методична робота.

Участь керівника гуртка у семінарах, методичних об'єднаннях. Проведення відкритих занять (теми і приблизні дати). Розробка методичних рекомендацій, планів-конспектів відкритих занять, сценаріїв масових заходів тощо. Розробка або пошук інноваційних ідей, методик, технологій.

4. Робота по формуванню особистості гуртківців.

Індивідуальний підхід. Робота по попередженню правопорушень. Робота з обдарованими дітьми. Виховні заходи з морально-етичного, художньо-естетичного, національно-патріотичного та інших напрямів виховання (див. додаток № 3, стор.30).

Робота за відкритими комплексними програмами.

5. Робота по профорієнтації і трудовому вихованню гуртківців.

Систематичне вивчення запитів, інтересів і нахилів гуртківців. Бесіда, анкетування, подорож у світ професій, зустрічі з спеціалістами, екскурсії, конкурси майстерності, організація самообслуговування, сімейні свята.

6. **Масова робота гуртка.** Заходи з ініціативи гуртка і в яких заходах візьмуть участь гуртківці: виставки, свята, конкурси тощо.

7. Робота з батьками та спонсорами.

Індивідуальні бесіди, батьківські збори, спільні масові заходи, залучення батьків до проведення занять. Наприклад:

- *Педагогічні вітальні, спілкування, зустрічі гуртківців зі священником, батьками: "Шануй батька свого і матір свою";*

- *збори на тему: "Спільна діяльність церкви і сім'ї по формуванню у дітей потреб у додатковій освіті", "Роль сім'ї в організації православного дозвілля дітей", "Співпраця церкви і сім'ї у вихованні дітей";*

- *круглий стіл "Що значить виховувати по православному?";*

- *вечір запитань і відповідей "Що заважає нашим дітям бути вихованими?";*

8. **Конкурсні програми для дітей і батьків:** "Сім'я - це сім наших "я", "Серця відкриваємо для добра", "Світ наших захоплень", Підвищення фахового рівня, самоосвіта.

Вивчення педагогічної та методичної літератури, передового педагогічного досвіду, педагогічної преси, проходження курсів підвищення педагогічної кваліфікації (один раз на п'ять років).

Успіх у роботі педагога-вихователя, керівника гуртка (дитячого православного об'єднання) багато в чому залежить від добре продуманого плану. Сподіваємося, що ці поради допоможуть у складанні планів навчально-виховної роботи.

Додаток 1.

**Орієнтовна схема навчально-виховного плану
керівника православного гуртка**

(Відмітка про затвердження навчально-виховного плану ставиться вгорі. Нижче оформлюється титульний лист за зразком.)

НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПЛАН

педагога-вихователя (керівника гуртка православної виховної роботи)

(прізвище ім'я по-батькові) _____

навчальний рік _____

(Аналіз роботи гуртка складається за підсумками минулого навчального року, включає коротку психолого-педагогічну характеристику кожної групи.)

1. Підвищення власного фахового рівня та методична робота

	Зміст роботи	Терміни виконання	Відмітка про виконання	Примітка
1.	Участь у роботі методоб'єднань, семінарів.		Викон.	
2.	Розробка або пошук інноваційних ідей, нових методик чи технологій в роботі гуртківців.			
3.	Вивчення педагогічної та методичної літератури:			
4.	Вивчення передового педагогічного досвіду			
5.	Проведення відкритого заняття, оформлення розгорнутого плану-конспекту.			
6.	Проведення відкритого масового заходу, оформлення методрозробки чи сценарію.			
7.	Відвідання відкритих занять колег; Методична взаємодопомога.			

8.	Участь у конкурсі на кращого керівника			
9	гурткової роботи; а) (конкурсне заняття); б) (методична розробка); в) (творча робота з питань вивчення окремих тем).			
10	Організаційна робота в гуртку, докомплектація або комплектація.	1-2 рази		
11.	Адаптація заняття.			
12.	Анкетування.			
13.	Інструктажі з т/безпеки.			
14.	Правила внутрішнього розпорядку (режим роботи гуртка, правила поведінки, форма одягу і т.д.).			
15.	Вибори старости.			
16.	Розподіл обов'язків по виконанню правил внутрішнього розпорядку та орг. чергування в учбових кімнатах.			
17.	Запровадження форм роботи (виставок - ярмарок, свят, вітання спонсорів, тощо.			

3. Робота по формуванню колективів гуртків

№ п/п	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання	Примітка
1.	Психологічне тестування.			
2.	Паломницькі заходи.			
3.	Стимуляція самоорганізації колективу.			
4.	Тематичні вечори, свята.			
5.	Дні іменинників, солодкі столи.			
6.	Інші заходи.			

4. Робота по формуванню особистості гуртківців

№ п/п	Зміст роботи	Терміни виконання	Відмітка про виконання	Примітка
1.	Індивідуальні бесіди з вихованцями.			
2.	Тестування з метою уточнення сфери інтересів вихованців.			
3.	Зустріч з психологом.			
4.	Заходи по моральному, трудовому, правовому, патріотичному, естетичному вихованню.			
5.	Індивідуальна робота з педагогічно занедбанними дітьми.			

5. Робота по профорієнтації вихованців

(Зустрічі з народними умільцями, відвідування виставок, екскурсії на підприємства, індивідуальна робота з вихованцями, інше).

6. Участь у масових заходах

№ п/п	Зміст роботи	Терміни виконання	Відмітка про виконання	Примітка
1.				
2.				
3.				

7. Робота з батьками

№ п/п	Зміст роботи	Терміни виконання	Відмітка про виконання	Примітка
1.	Батьківські збори.			
2.	Сімейні заходи, свята спортивні змагання, походи тощо.			
3.	Індивідуальні зустрічі з батьками, особливо з батьками педагогічно занедбаних дітей.			
4.	Організація чергувань батьків під час проведення заходів.			
5.	Залучення батьків до участі в ремонті навчальних кабінетів, спортивних майданчиків.			
6.	Організація занять з залученням батьків			
7.	Організація звітних виставок для батьків гуртківців.			

Організація навчально-виховної роботи гуртка

Основною формою навчально-виховної роботи є заняття гуртків, творчих об'єднань.

Гуртки повинні забезпечувати дітей глибокими знаннями, сприяти вихованню в них активної творчої позиції, потреби у самоосвіті.

- Навчальний рік починається 15 вересня поточного і закінчується 31 травня наступного року. Робота з дітьми та підлітками проводиться впродовж календарного року. Облік роботи гуртків ведеться в спеціальному журналі, згідно з вимогами до його оформлення та ведення.

- Гуртки формуються за трьома рівнями, відповідно до яких визначаються мета і перспективи діяльності, чисельний склад, години на проходження програм.

На початковому рівні це гуртки загально-розвиваючого спрямування. Вони сприяють виявленню творчих напрямків. Гуртки основного рівня, розвивають стійкі, вже виявлені на першому рівні, інтереси дітей та учнівської молоді, дають вихованцям додаткову освіту, орієнтують на певні професії.

- Гуртки необхідно створювати відповідно до інтересів дітей та підлітків, але з урахуванням місцевих умов, існуючої мережі гуртків та можливостей позашкільного закладу.

- За умови максимального використання своїх приміщень для занять гуртків можна організувати роботу гуртків в приміщеннях шкіл, на підприємствах, на базі бібліотек, клубів.

- Комплектування гуртків проходить з 1 по 15 вересня поточного року. Залежно від вимог програми, плану, гуртки організуються на весь навчальний період з 15 вересня по 31 травня.

- В літній період можуть створюватись гуртки, які планують і проводять заняття за спеціальним розкладом із постійним або змінним складом учнів. Значна частина занять може проводитись у формі походів, екскурсій, експедицій, тематично-конкурсних програм.

У навчальний період і влітку кожен учень може навчатись одночасно по бажанню, в декількох гуртках різних профілів, або вільно переходити до складу іншого профільного гуртка.

У гуртках старшого шкільного віку можуть працювати учні ліцеїв та коледжів, СПТУ та середніх спеціальних закладів.

Планування роботи гуртків здійснюється відповідно до поставленого навантаження. Для дітей 5-7 років гурткові заняття проводяться на протязі 35 хвилин не більше 2 астрономічних годин на тиждень.

Розклад гуртків складається з урахуванням розподілу вільного часу учнів з урахуванням вікових особливостей дітей, належного забезпечення санітарно-гігієнічних норм та техніки безпеки¹.

Якщо заняття тривають більше однієї години, обов'язкові 15 хв. перерви через кожні 45 хв. для організації відпочинку і зміни виду діяльності дітей. Під час ігрових занять, змагань, походів, екскурсій, експедицій перерви встановлюються за рішенням керівників гуртків.

В окремих випадках відповідно до програми заняття можуть проводитись не з усім складом гуртка, по підгрупах.

Важливою формою роботи є організація тематичних масових заходів, свят, зборів, конкурсів, виставок.

Усі форми роботи в гуртках, творчих об'єднаннях повинні, бути чітко і методично грамотно організовані та проводитись з дотриманням правил техніки безпеки і норм санітарії.

ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ

- Педагог комплектує колектив гуртка відповідно до діючих нормативів щодо кількості гуртківців та їхнього віку;
  - дбає про збереження складу учнівського колективу протягом навчального року;
  - здійснює навчальну роботу за типовими, орієнтовними, (авторськими) програмами, затвердженими у встановленому порядку;
  - планує навчально-виховний процес відповідно до здібностей, обдарувань, інтересів, нахилів вихованців;
  - використовує ефективні форми, методи, засоби навчання з урахуванням віку дітей, їх психофізичних особливостей, стану здоров'я;
  - забезпечує засвоєння учнями певного рівня знань, вмінь та навичок, передбачених навчальними програмами;
  - організовує участь гуртківців у масових заходах: змаганнях, конкурсах, виставках тощо;
  - сприяє становленню вихованців як особистостей, розвитку духовності, їхнього інтелекту і творчих здібностей;
  - дбає про християнське православне самовизначення та соціальну адаптацію молоді, пропагує здорового способу життя;
  - виховує в учнів традицій православної культури, принципи християнської моралі: чесності, гуманізму, стриманості, працелюбності, поміркованості; дбайливе ставлення до навколишнього середовища, повагу до батьків, культурно-національних цінностей.
  - формує позитивні риси особистості, такі як: доброзичливість, шанобливе ставлення до культурних традицій та надбань православ'я;
  - дотримується педагогічної етики, поважає гідність дітей;
  - вимагає від гуртківців дотримання дисципліни, веде облік відвідування ними занять;
  - забезпечує здорові безпечні умови навчання та праці гуртківців;
  - підтримує зв'язки з батьками, надає їм допомогу з питань навчання, виховання, розвитку дітей.

Керівник гуртка повинен знати:

- законодавчі та нормативно-правові акти і документи з питань освіти, виховання;
- правила техніки безпеки та виробничої санітарії;
- основи організації навчально-виховної роботи в храмі;
- програми гурткової роботи та методичні рекомендації щодо її організації відповідно до програм загальноосвітніх шкіл.

Повинен вміти:

- ефективно застосовувати професійні знання в практичній педагогічній діяльності.

Повинен мати ціннісні орієнтації

- спрямовані на всебічний культурно-православний, духовний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, творчу педагогічну діяльність.

ЖУРНАЛ ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛІКУ РОБОТИ

Загальні вимоги

1. Журнал планування та обліку роботи, гуртка є основним звітним документом керівника гуртка про його роботу.
2. Журнал ведеться для кожної групи, гуртка протягом навчального року.
3. Журнал повинен бути друкований за типографським зразком.
4. Усі записи в журналі ведуться охайно, державною мовою, пастою (чорнилом) одного кольору.
5. Журнал веде керівник гуртка особисто.
6. Керівник гуртка несе повну відповідальність за правильність ведення журналу та його збереження.

На обкладинці чітко вказується:

- Назва гуртка, який рік навчання (1-й, 2-й);
- навчальний рік;
- прізвище та ініціали керівника гуртка прізвище та ім'я священника.

Записи на першій сторінці:

- Повна назва програми, на основі якої складений календарний план (*програма МОН України чи авторська*);
- мета та основний зміст роботи гуртка, згідно обраної програми та у відносності з віковими особливостями вихованців;
- дні тижня в які проводяться заняття та їх тривалість в астрономічних годинах, час початку та закінчення занять;
- дата початку роботи гуртка;
- дата закінчення роботи гуртка; підпис керівник гуртка;
- підпис відповідального священника.

Далі записи: план роботи гуртка на I півріччя та II півріччя.

Кожне заняття має:

- Порядковий номер;
- чітко визначену тему, вказівку на тип заняття (*екскурсія, змагання, конкурси, колоквиуми*);
- тривалість кожного заняття в астрономічних годинах; календарні терміни виконання.

Календарний план на кожне півріччя погоджується зі священником і затверджується (методистом Єпархіального управління та головою обласного педагогічного товариства) не пізніше як за 5 днів до початку першого запланованого

заняття, підписується керівником гуртка.

План роботи на період літніх канікул складається окремо.

Звіт за навчальний рік складається педагогом-вихователем, керівником гуртка на 15 травня. За рішенням методиста можливе подання окремого звіту за роботу гуртка, влітку на 1 вересня.

Записи на сторінці "Відомості про членів гуртка"

- прізвище, ім'я, по батькові гуртківця; рік народження; назва школи, клас; місце роботи батьків (або вказівка "не працює:", "приватний підприємець"), домашня адреса, телефон. Дата вступу і причина вибуття.

1. У розділі **"Облік роботи гуртка"** під час проведення заняття записується його тема, тривалість у астрономічних годинах. Факт проведення заняття підтверджується особистим підписом керівника гурткової роботи.

2. У розділі **"Облік відвідування"** вживається такі умовні позначки:

- "с" спізнився;
- "нб" - не був на занятті з невідомої причини
- "пов" - був відсутній з поважної причини
- "хв" - був хворий

Проти прізвища вихованців, які вибули з гуртка, з відповідної дати робиться позначка "вибув".

3. Додаткові розділи журналу:

- **"Масова і суспільно-корисна робота гуртка"** (записуються проведені масові заходи, його участь в загальних заходах установи, кожна суспільно-корисна робота, тощо)

- **"Список закінчених робіт гуртка"** (записуються роботи, що їх виготовлено вихованцями і які зберігаються в закладі, виставках і т.д.)

- **"Методична та практична допомога керівникам гуртків відповідного профілю"** (записується вид наданої допомоги, назва установи, кількість годин і число присутніх)

4. На останній сторінці журналу обов'язковим є розділ **"Висновки та зауваження до роботи гуртка"**, де записи роблять відповідні контролюючі особи.

5. Протягом навчального року журнал зберігається у церкві (на робочому місці).

6. Після закінчення навчального року журнал перевіряється відповідальними посадовими особами і здається священику для зберігання. Термін зберігання - 5 років.

Примітка: На кожне заняття педагог-вихователь, керівник гуртка складає окремий план-конспект.

ЗВІТ КЕРІВНИКА ГУРТКА

Звіт керівника гуртків (назва гуртків) за рік

(прізвище, ім'я, по батькові керівника гуртків)

20 _____ - 20 _____ навчальний рік

Гурток № 1 _____ рік навчання _____ годин за рік.

Гурток № 2 _____ рік навчання _____ годин за рік.

1. Чи повністю виконана програма гурткової роботи. (Якщо ні, то вказати % виконання; причини неповного виконання програм).

Гурток № 3 _____ рік навчання _____ годин за рік.

2. Програми _____

3. Тема та форма підсумкових занять: виставка, змагання, свято тощо.

4. Кількість проведених відкритих занять, їх тематика.

5. Кількість та тематика заходів, підготовлених та проведених керівником гуртка особисто чи з колегами

6. Скільки і в кого з колег відвідано відкритих занять?

7. Яка методична література опрацьована за навчальний рік?

8. Які методичні матеріали розроблені в навчальному році і зберігаються в методкабінеті (розробки, сценарії, методичні рекомендації, підбірки навчальних матеріалів, опис методик, технологій тощо).

9. Які методматеріали готуються?

10. Зв'язки з школами: виступи в класах, змагання, спільні заходи, тощо

11. Робота з батьками: збори, індивідуальні бесіди, ремонтні роботи, виготовлення експонатів, тощо (конкретно). Зв'язки з громадськими організаціями: благодійні виставки, спонсорська допомога, спільні заходи тощо (конкретно).

12. Виховні заходи в гуртках (патріотичне виховання, естетичне, екологічне, правове, пропаганда здорового способу життя, тощо).

13. Результативність роботи гуртків і їх керівника (пошукові матеріали, готові роботи, зайняті місця в змаганнях, конкурсах, тощо).

14. Матеріали преси про роботу гуртків (назва статті, її автор, номер, рік, сторінка, назва газети чи журналу). Один примірник видання здається в методкабінет.

Підпис педагога-вихователя та священика.

СПРОЩЕНА СХЕМА ЗВІТУ КЕРІВНИКА ГУРТКА ПРО РОБОТУ ЗА РІК

- Виконання навчальної програми і плану навчально-виховної роботи. Чи досягнута мета навчання і виховання? Чи потрібно змінювати програму?
- Кількість груп, в них дітей, їхній вік, рівень навчання.
- Збереження контингенту дітей, причини відсіву.
- Чому навчилися вихованці, яких умінь і навичок набули.
- Творчі досягнення гуртківців. Результати проведення творчого конкурсу "Зоряний калейдоскоп".
- Масові, виховні заходи (проведені в гуртку, в яких брали участь). Які заходи були особливо вдалі?
- Методична робота (методрозробки, відкриті заняття, виступи, участь в семінарах тощо). Як поповнився методичний куточок?
  - Робота з батьками.
  - Заохочення вихованців: подяки, посвідчення, грамоти, цінні подарунки тощо.
  - Робота по зміцненню матеріально-технічної бази гуртка.
  - Недоліки в роботі гуртка.
  - Висновки та пропозиції. *Підписи.*

ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ КЕРІВНИКА ГУРТКА

Методичні вимоги до підготовки та оформлення планів- конспектів відкритих занять гуртків

Заняття № _____, гуртка (назва) _____

Дата, число, місяць, рік, час _____

Місце проведення _____

Тема: _____

Мета: (освітня, виховна, розвиваюча) _____

Обладнання: _____

Використана література: _____

Методи роботи (перечислити конкретно):

а) теоретичні _____

б) практичні: _____

Хід (план) заняття: _____

I. Вступ.

II. Основна частина

III. Підсумки заняття.

Вимоги щодо оформлення сценарію виховного заходу

1. Мета заходу
2. Художнє та музичне оформлення, наочність.
3. Сценарний план
4. Дійові особи та виконавці
5. Детальний опис заходу
6. Авторські поради і рекомендації
7. Використана література

ТИПИ ЗАНЯТЬ, ЇХ СТРУКТУРА ТА АНАЛІЗ

Основні етапи заняття гуртка:

- Актуальність знань і способів дій вихованців;
- Пояснення нового матеріалу;
- Формування вмінь і навичок;
- Контроль та корекція.

Типи занять та їх структура залежить від теми, мети, особливостей контингенту учнів (слухачів, вихованців) та творчості вчителя.

I. Заняття засвоєння нових знань і вмінь.

Структура:

1. Організаційний момент.
2. Перевірка знань, умінь та навичок, одержаних на попередньому занятті.
3. Повідомлення теми і мети заняття.
4. Сприйняття і осмислення нового матеріалу.
5. Первинне застосування нових знань і вмінь (*теоретичні питання, практичне завдання*).
6. Підведення підсумків.
7. Завдання додому,

II. Заняття - підсумок з теми...

Структура:

1. Організаційний момент.
2. Повідомлення теми і мети.
3. Перевірка і корекція знань, вмінь та навичок, одержаних за певний період.
4. Підведення підсумків.

III. Заняття - практикум з теми...

Структура:

1. Організаційний момент.
2. Повідомлення теми і мети.
3. Виконання практичних завдань.
4. Формування творчих вмінь і навичок.
5. Підведення підсумків.
6. Завдання додому.

IV. Комбіноване заняття.

Структура:

1. Організаційний момент.
2. Перевірка знань, умінь та навичок, одержаних на попередньому занятті.
3. Повідомлення теми і мети заняття.
4. Сприйняття і осмислення нового матеріалу.
5. Застосування одержаних знань, умінь та навичок.
6. Підведення підсумків.
7. Завдання додому.

Комбіноване заняття включає всі види діяльності.

Види комбінованого заняття:

- заняття вступу до теми;
- заняття з поглиблення теми;
- заняття з узагальнення теми.

Домінантне заняття. На ньому превалює один вид діяльності, наприклад, хоровий спів, слухання музики.

Синтетичне заняття. В такому занятті об'єднані різні види діяльності інших дисциплін.

Види синтетичних занять: Комплексне (предмети об'єднанні однією темою); бінарне, інтегроване.

Нетрадиційне заняття (конференція, концерт, КВК, дебати тощо).

Форми роботи на занятті гуртка, що активізують творчу діяльність учнів

Масові:

1. Евристичні бесіди.
2. Тестування.
3. Практикуми.
4. Вікторини.
5. Конкурси.
6. Заочні екскурсії, подорожі.
7. Виставки-огляди учнівських робіт.
8. КВК.
9. Міні-концерти.
10. Дискусії.
11. «Круглі столи».
12. Організація творчої діяльності учнів

Групові:

1. Рольові ігри.
2. Командні змагання; робота в групах.

СПРОЩЕНА СХЕМА ЗВІТУ КЕРІВНИКА ГУРТКА ПРО РОБОТУ ЗА РІК

- Виконання навчальної програми і плану навчально-виховної роботи. Чи досягнута мета навчання і виховання? Чи потрібно змінювати програму?
- Кількість груп, в них дітей, їхній вік, рівень навчання.
- Збереження контингенту дітей, причини відсіву.
- Чому навчилися вихованці, яких умінь і навичок набули.
- Творчі досягнення гуртківців. Результати проведення творчого конкурсу "Зоряний калейдоскоп".
- Масові, виховні заходи (проведені в гуртку, в яких брали участь). Які заходи були особливо вдалі?
- Методична робота (методрозробки, відкриті заняття, виступи, участь в семінарах тощо). Як поповнився методичний куточок?
  - Робота з батьками.
  - Заохочення вихованців: подяки, посвідчення, грамоти, цінні подарунки тощо.
  - Робота по зміцненню матеріально-технічної бази гуртка.
  - Недоліки в роботі гуртка.
  - Висновки та пропозиції. *Підписи.*

ВИМОГИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ МЕТОДИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ КЕРІВНИКА ГУРТКА

Методичні вимоги до підготовки та оформлення планів- конспектів відкритих занять гуртків

Заняття № _____, гуртка (назва) _____

Дата, число, місяць, рік, час _____

Місце проведення _____

Тема: _____

Мета: (освітня, виховна, розвиваюча) _____

Обладнання: _____

Використана література: _____

Методи роботи (перчислити конкретно):

а) теоретичні _____

б) практичні: _____

Хід (план) заняття:

I. Вступ.

II. Основна частина

III. Підсумки заняття.

<ul style="list-style-type: none"> - проблемно-пошуковій діяльності; - оволодінні практичними навичками; - використанні різноманітних способів залучення уваги до теоретичного матеріалу: словесних, наочних, практичних, риторичних питань, виконання схем, графіків, малюнків, приладів тощо; - записах в зошитах, замальовки, обговорення питань. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Уміння керівника викликати живі образи, що спираються на творчу фантазію дітей. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Заняття побудовано з урахуванням індивідуальних особливостей дітей, керівник володіє методами індивідуалізації навчання. 	
4. Організація та техніка заняття.	
<ul style="list-style-type: none"> - Керівник, вихованці, кабінет готові до заняття. Заняття розпочато і закінчено своєчасно. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Керівник керує увагою дітей, залучає кожного до активної роботи на занятті, охоплює зором всіх вихованців. 	
<ul style="list-style-type: none"> - Простота і ясність мови керівника. Змістовність, емоційність викладу теоретичного матеріалу, відповідність віку та особливостям групи. 	
<ul style="list-style-type: none"> - На занятті доброзичлива, робоча атмосфера, керівник витриманий, коректний, ввічливий, дотримується норм педагогічної етики. 	
<ul style="list-style-type: none"> - На занятті дотримуються санітарно-гігієнічні умови, норми охорони праці та правила техніки безпеки. 	
5. Загальні спостереження в ході заняття:	
6. Висновки та пропозиції:	

П.І.П., хто робив аналіз заняття:

Дата співбесіди з педагогом-вихователем (керівником гуртка) та стислі записи за її результатами.

**Зразок авторської програми занять гуртка
православного виховання «Умілі руки»**

„ЗАТВЕРДЖУЮ”
Керуючий Полтавською
Єпархією Української
Православної Церкви
Високопресвященніший
Филип, митрополит
Полтавський і Миргородський

„ЗАТВЕРДЖЕНО”
Рішенням засідання
Полтавського обласного відділу
Всеукраїнського православного
педагогічного товариства
Протокол № _____
від _____ 20____ р.
Голова відділу

**ПРОГРАМА
занять гуртка православного виховання «Умілі руки»**

Керівник гуртка: _____

I. Пояснювальна записка

Мета роботи гуртка «Умілі руки» - це забезпечити психологічну та практичну підготовку вихованців до трудової діяльності. Вихованці набувають умінь та навичок, необхідних для практичної діяльності, одержують знання про властивості застосування інструментів, про технологію виготовлення різних предметів, ознайомлення з різними професіями. Робота у гуртку є продовженням навчально-виховної роботи школи, спонукає до самостійної праці, самостійної творчості. Вона прищеплює дітям любов до знань і до праці, як до першої життєвої потреби людини, виховує колективізм, чесність, дисциплінованість, товариську взаємодопомогу та інші корисні навички.

Гурток «Умілі руки» формується з учнів молодших, середніх та старших класів, які виявляють зацікавленість до конструювання з паперу та картону, до роботи з природним матеріалом та художньо-декоративних робіт по дереву, фанері, листовому металу (чеканка), каменю, скла та гіпсу.

Навчальна програма розрахована на дітей віком від 7 до 14 років. Програма передбачає навчання:

– початковий рівень – 2 роки навчання з розрахунку ____ навчальні години на тиждень, _____ години на рік;

II. Навчально-тематичний план

№ ¹	ТЕМА	Кіл-сть год. теорія	Кіл-сть год. практика	Всього годин
1.	Вступ	2		2
2.	Робота з папером і картоном	4	14	18
	2.1. Матеріал та найпростіші способи праці	4		4
	2.2. Вирізання простих фігур і узорів. Складення виробів з окремих деталей		8	8
	2.3. Вирізання за шаблоном		6	6
3.	Моделювання		12	12
	3.1. Іграшки із сірникових коробок		2	2
	3.2. Повітряний змій		2	2
	3.3. Млинок-вертунчик		2	2
	3.4. Паперові будинки		2	2
	3.5. Кошик з грибами і квітами		2	2
	3.6. Телевізор		2	2
4.	Конструювання з паперу та картону	2	10	12
	4.1. Організація роботи по виготовленню діючих іграшок з картону	2		9
	4.2. Іграшка «Собака»		9	2
	4.3. Іграшка «Козлик»		2	2
	4.4. Іграшка «Будівельник»		2	2
	4.5. Іграшка «Заєць на самокаті»		2	2
	4.6. Іграшка «Риба»		2	2
5.	Орігамі	4	4	12
6.	Робота з природним матеріалом	2	14	16
	6.1. Види природного матеріалу, які використовуються для роботи, їх обробка та правила зберігання	2		2
	6.2. Мозаїка з насіння		6	6
	6.3. Виготовлення рослин, тварин, птахів		8	8
7.	Вироби з фанери	2	12	14
	7.1. Підготовка матеріалу та інструментів до роботи	2		2
	7.2. Веселий атракціон		2	2
	7.3. Невловимий гімнаст		2	2
	7.4. Веселі каруселі		6	6
	7.5. Дощечка для овочів		2	2
8.	Екскурсії		16	16
9.	Робота з різним матеріалом	2	14	16

	9.1. Мозаїка (з камінців, паперу, яєчної скорлупи)	1	6	7
	9.2. Виготовлення поробок з пластмасових пляшок	1	8	9
10.	Вироби з деревини	4	16	20
	10.1. Ознайомлення з видами деревини. Інструменти для обробки деревини	4		4
	10.2. Виготовлення годівничок		4	4
	10.3. Виготовлення меблів для ляльок		12	12
11.	Підсумкове заняття		6	6
	ВСЬОГО	22	122	144

III. Зміст програми

(початковий рівень, 1-й рік навчання)

1. Вступ.

Теорія. Ознайомлення з роботою гуртка. Правила техніки безпеки при роботі з різними видами матеріалів.

2. Робота з папером і картоном.

Теорія. Ознайомлення з різними видами паперу та картону. Інструменти та матеріали, які використовуються для роботи з папером і картоном. Вирізування з паперу геометричних форм, різних фігур та деталей. Прийоми нанесення клею та вирізані з паперу деталі аплікацій. Наклеювання деталей аплікацій на обкладинку. Сушка готового виробу.

Практична робота: виготовлення аплікацій - хата, група будинків, трактор, автомобіль, корабель, паровоз тощо. Вирізування деталей за шаблоном. Виготовлення гірлянди, витинанки; овочів, фруктів, звірів, птахів для колективних робіт

3. Моделювання.

Теорія. Моделювання об'ємних конструкцій з паперу та картону, робота з технічними кресленнями.

Практична робота. Виготовлення іграшок з сірникових коробок; повітряного змія, вертушки, паперових будинків, телевізора, кошика.

4. Конструювання з паперу та картону.

Теорія. Організація роботи по виготовленню діючих іграшок з картону.

Практична робота. Виготовлення іграшок — «Собака», «Кулик», «Будівельник», «Заєць на самокаті», «Рибак».

5. Орігамі.

Теорія. Історія виникнення мистецтва орігамі. Матеріал та інструменти. Які використовуються для орігамі. Ознайомлення з різними типами ліній та згибів, що

використовуються в оригамі. Практична робота. Виготовлення оригамі - риба, черепаха, собака, лев, тигр, кіт, голуб, горобець, райська пташка, гусак, журавлик, ластівка, чапля, фазан, ворон, пінгвін, півень.

6. Робота з природним матеріалом.

Теорія. Види природного матеріалу, які використовуються для роботи, їх обробка, правила обробки та зберігання, інструменти, які потрібні для роботи з природним матеріалом. Техніка безпеки під час роботи з природним матеріалом.

Практична робота. Виготовлення птахів, тварин, комах та рослин з шишок, жолудів, каштанів, сухих гілочок дерев, насіння овочів, фруктів та інших рослин. Фарбування рослин. Виготовлення мозаїки.

7. Вироби з фанери.

Теорія. Ознайомлення з інструментами, які використовуються при роботі з фанерою. Підготовка матеріалу для роботи, розробка технічного креслення.

Практична робота. Виготовлення діючих іграшок — веселий атракціон, невгамовний гімнаст, веселі каруселі, дощечка для овочів.

8. Екскурсії.

На місцеві деревообробні підприємства, у лісництво, краєзнавчий музей (відділ: народні промисли), виставки та ярмарки народних умільців.

9. Робота з різним матеріалом.

Теорія. Використання вторинної сировини, покидькового матеріалу для виготовлення сувенірів. Ознайомлення з інструментами, які використовуються для виготовлення сувенірів.

Практична робота. Виготовлення поробок з пластмасових пляшок. Виготовлення мозаїки з яєчної шкаралупи, камінців тощо.

10. Вироби з деревини.

Ознайомлення з породами дерев, які придатні для різьби та інших технічних робіт. Ознайомлення з інструментами, які використовуються для обробки деревини.

Практична робота. Виготовлення годівнички для пташок. Виготовлення іграшкових меблів.

11. Підсумкове заняття.

Перевірка засвоєння знань, умінь та навичок з основних тем. Виставка робіт вихованців.

IV. Прогнозований результат

початковий рівень, 1-й рік навчання

Опановуючи дану програму, вихованці повинні знати:

1. Види паперу та картону.
2. Інструменти, які використовуються для роботи з папером та картоном.
3. Що таке орігамі.
4. Види деревини.
5. Інструменти, які використовуються для роботи з деревиною, фанерою.

Повинні вміти:

1. Користуватися лобзиком при виготовленні різних предметів з фанери.
2. Користуватися шилом, ножицями, клісем, стамесками, молотком.
3. Виготовляти поробки з паперу та картону.
4. Виготовляти поробки з покидькового та природного матеріалу.
5. Моделювати об'ємні конструкції з паперу та картону.
6. Конструювати та виготовляти рухливі іграшки з картону, фанери.

Форми перевірки знань, умінь вихованців:

1. Виставки робіт вихованців.
2. Практичні роботи.
3. Контрольні роботи.
4. Відкриті заняття.
5. Звіт перед батьками.

V. Бібліографія

Бібліографія складається відповідно використаної літератури.

Додаток 3.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ДО ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ КЕРІВНИКА ГУРТКА

1. Вивчення особистості вихованців.

Форми роботи: бесіда, тестування, анкетування, година спілкування, диспути, виконання творчих завдань, само тренінг.

Наприклад: “Твій темперамент”, “Познайомтесь: це ви”, “Чи знаєте ви себе?”, “Твій характер”, “Себе, як в зеркалі, я бачу”. “Чи вмієте ви спілкуватися?”, “Твоє ім'я – твоя візитна картка”, “Самотренінг”, “Яких негативних рис я хочу позбавитися”, “Творче завдання”, “Розкажи мені про себе”, Творча гра – зустріч”, “ Година спілкування”, “Будьмо знайомі”, “За чашкою чаю”.

2. Релігійне та патріотичне виховання.

Форми роботи: усний журнал, бесіда, вікторина, свято, конкурсна програма, тощо.

Наприклад:

Релігійні свята свята: “З Різдвом Христовим!”, “Вже йде святий Миколай”, “Хрещення Господнє”, “Воскресіння Христове – свято всіх свят”, “Свято Святої Трійці”, та ін.

Усний журнал, бесіда, вікторина, свято, конкурсна програма: “Державні національні символи України”, “Символіка нашого міста”, “Святі іменами не забудні”, “Із джерел народної мудрості”, “Духові піснеспіви – краса душі”.

Вікторини: “Святі імена рідного краю”, “Рідне місто моє Полтава”.

Усний журнал: “Духовна Україна і світ”.

Музичні вітальні: “Українські народні музичні інструменти”, “Українська писанка”, “Православний храм – найкраще місце на землі”.

Свята: “Рідна земля моя Україна!”, “Рідний край, де ми живем, Україною зовем”, “Тепло своїх долонь, і розуму, і серця я Україні милій віддаю”. Заочна подорож по Україні (по рідному краю), “Відкривай духовні острови”.

Диспут “Що означає бути милосердним?”

Турнір знавців святих імен Батьківщини.

Пізнавальна гра “Полтава відоме і невідоме” (на тему релігії).

Анкета “Що для тебе свята людина?”

Уявна подорож: “Українська минувшина (храми віковиччя Полтавщини).

Година спілкування: “Хто є ідеалом сучасної молоді людини?”, “Гортаючи сторінки релігійної історії”.

Конкурс колядок, щедрівок.

3. Морально - етичне виховання.

Форми роботи: бесіди, диспути, гра - подорож, сюжетно - рольова гра, вікторина, анкетування, тестування.

Наприклад:

Бесіди: “Поговоримо про ввічливість”, “Азбука ввічливості”, “Поведінка в гостях”, “Що і як дарувати”, “Подорож у країну етикету”, “Подорож у світ мудрих думок”, “Відверта розмова: чесність, порядність”, “Краса душі, краса любові - найвища на землі краса”, “Благословенна ти в віках, печаль і радість, наша вічна”, “Духовні скарбниці твої, Україно”, “Про такт і делікатність”, “Школа ввічливості”, “Як долати труднощі й конфлікти?”.

Диспути: “Що таке сила волі?”, “Бути скромним – це добре чи погано?”, “Бути вихованим — що це значить?”, “Бути чесним і справедливим”, “Сенс духовного життя і моє місце в ньому”, “Ввічливість – цінність духовних стосунків”, “Ти знаєш, що ти людина?”, “Що означає жити праведно?”.

Конкурсна програма “Про етикет християнина”.

Ділова гра: “Захисти себе від зла”.

Тренінг: “Навіщо потрібна сила волі”, “Подорож до Країни Ввічливості та Доброти”.

Сюжетно - рольова гра: “Культура Поведінки в громадських місцях та церкві”.

Вікторини: “Ти навколо людей, люди навколо тебе”, “Чи вмієш ти приймати гостей?”

Тестування: “Культура людини це”, “Який ти християнин-порадник?”, “Наодинці з собою і молитвою”. Цикл бесід про спілкування: “Технологія взаємин”, “Що означає готовність до християнського спілкування?”, “Типи спілкування”, “Тон, темп та інтонація мовлення”.

Етична граматики: “Коректність. У чому вона проявляється?”

4. Художньо - естетичне виховання.

Форми роботи: зустрічі з творчими колективами, цікавими людьми, гра - подорож, майстрами - умільцями, екскурсії, музичні вітальні, бесіди, диспути, відвідування концертів, свята та ін.

Наприклад:

Свято музики: “І знову линуть прекрасні звуки...”

Свято пісні: “Благословенна ти в віках, печаль і радість, наша пісня”.

Диспути: “Що є краса: поезія чи проза?”, “Що значить бути православним?” “Що внутрішня, що зовнішня краса Богом тобі дарована, людино!”

Гра - подорож до країни Мистецтва: “Спасибі, музико, тобі!”

Мистецький салон “Світ духовної музики”.

Бесіди: “У світі... (музики, вертепів, живопису)”, “Видатні... (композитори, актори, художники Полтави (Полтавщини)”, “Цікаве про ... (художників, композиторів, акторів)”, “В чому полягає краса людини”.

5. Розвиток пізнавальних інтересів.

Форми роботи: гра - турнір, гра - вікторина, інтелектуальні ігри, усний журнал, конкурсні програми, бесіди.

Наприклад:

Гра - вікторина: “Що? Де? Коли?”

Турнір ерудитів. Вікторина “Чи знаєш ти, що ...?”

Години цікавої... (радіотехніки, біології, етики та ін..)

Цікаве про ... (шахи, духовну музику, художників та іконописців ін..)

У світі... (духовної музики, іконопису мистецтва, шахів, радіоелектроніки)

Інтелектуальні ігри: “Рейн - ринг”, “Поле чудес”, “Вперед ерудити!”, “Ерудит - шоу”,

“Інтелект - шоу”, “Інтелектуальна дюжина.

Аукціон знань «Мандрівка до країни зодчества».

6. Організація дозвілля. Виховні заходи до релігійних свят.

Форми роботи: ігрові та розважальні конкурсні програми, свята, ранки, вечори, години спілкування тощо.

Наприклад:

Вогники: “День іменинника”, “Веселі іменини”,

Година спілкування “Цей прекрасний Божий дар любові”.

До дня захисника Вітчизни: Конкурсні програми: “Козацькі забави”, “Де Бог, там і слава”, “Лицарський турнір”.

До свят Пресвятої Богородиці та жон-мироносиць:

Години спілкування: “Богородиця, Діво, радуйся”, “Хай святиться ім'я твоє”, “Жони-мироносиці святії”, “Святі угодниці Божі”, “Равноапостольна княгиня Ольга”.

“А мамина молитва – як Вічна Покрова, покріє любов'ю”, *Конкурсні програми:* “Коса – дівоча краса”, “Я перша квіточка весни”.

Бесіди: “Господарці – на замітку”, “День корисних порад”.

До Пасхи: “Пасха – свято Воскресіння Господнього”.

До дня Чорнобильської трагедії: Урок пам'яті “Попіл Чорнобиля”, “Дзвони Чорнобиля”, “Мужність і біль Чорнобиля”

Бесіди: “Час не стирає наслідків біди”, “Чорнобильські уроки”.

До дня Перемоги: Урок пам'яті “Живи і пам'ятай”.

Уроки мужності: “Ті дні у пам'яті народній”, “Хай вічно горить вогонь пам'яті”.

Експерсії до краєзнавчого музею: “Тільки пам'ять не сивіє”, “У граніті, в бронзі, у серцях”.

Усний журнал “Перемога на всіх одна”.

Година спілкування “І пам'ять, і любов, і засторога вічна”.

Експерсія “Біля вічного вогню”. “Подвиг невідкладний часу”, “Тих днів не померкне слава”.

7. Правове виховання. Формування засад здорового способу життя. Безпека життя.

Форми роботи: бесіди, диспути, усний журнал, конкурсно - розважальні ігри, експерсії, пізнавально - ігрові програми, ділові ігри, круглий стіл тощо.

Наприклад:

Правовий ринг: «Діти: злочин і кара». Зустріч з юристами.

Пізнавально - ігрові програми для молодшого віку: “Школа Світлофора”, “Пригоди Незнайка”.

Диспути: “Алкоголь – друг чи ворог?”, “Здоровий спосіб життя – це ... необхідно?”.

Усний журнал “Скажи “ні” наркотикам”, “Скажи курінню – “ні”. “Суд над цигаркою”.

Бесіди: “Один вдома”, “Вогонь — друг чи ворог”, “Домашні помічники (побутові прилади)”, “Запалиш цигарку – спалиш життя”.

Вікторини: “Що слід робити у разі пожежі?”, “Ознайомтесь: світ всередині людини”.

Конкурсна програма “Відкрий для себе світ здоров'я”.

День здоров'я: “Рецепти здоров'я”. “Твоє здоров'я в твоїх руках”.

Вікторина: “Чи знаєш ти обов'язки та права пішоходів?”

Азбука безпеки. “Я учасник дорожнього руху”.

8. Екологічне виховання.

Наприклад:

Екскурсія в природу: “Заглянь в природу рідного краю”, “Будь природі другом”, “Про що співає земля”, “Земля – наш спільний дім”, “Збережемо Землю”, “Цей загадковий незвичайний світ”.

Гра з природознавства “Що? Де? Коли?”

Година запитань і відповідей “Цікава природа”, “Дивний світ навколо нас”, “Цей чудовий світ тварин і рослин”,

Вікторина “Ми і світ природи”.

Усний журнал “Шануймо природу усюди і завжди”.

Відверта розмова “Природо, що тобі болять?”

ПАМ’ЯТКА

«Педагогіка співпраці керівника гуртка і вихованця в процесі навчально-виховної діяльності»

1. Взаєморозуміння.
2. Доброта.
3. Повага.
4. Довіра
5. Сприйняття учня як особистості.
6. Урахування бажань та потреб учнів.
7. Спрямованість на учня, на діалог з ним.
8. Забезпечення права дитини на творчість.

ПАМ’ЯТКА ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ

«Складники підготовки педагога-вихователя до заняття»

1. Формування мети.
2. Вивчення індивідуальних особливостей кожного учня.
3. Робота з релігійною, педагогічною та науковою літературою, спеціальними методичними рекомендаціями.
4. Складання практичних завдань для всього колективу і кожного учня.
5. Ведення необхідних робочих записів.
6. Прогнозування результатів своєї діяльності: якими стануть діти після занять у гуртку, якими новими якостями володітимуть.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

«Як готуватися до заняття»

1. Систематично опрацюуйте педагогічну літературу, занотуйте важливі відомості.
2. Цікавтеся новинками релігійної та педагогічної преси, створіть свою картотеку.
3. Детально проаналізуйте попередні заняття: що вдалось, що потрібно вдосконалити, змінити.
4. Пригадайте заняття на дану тему, яке відбулося в минулому навчальному році, зробіть відповідні висновки.
5. Чітко визначте мету й завдання заняття.
6. Проаналізуйте структуру заняття.
7. Якщо є потреба, порадьтеся з досвідченими колегами.
8. Підготуйте план-конспект заняття.
9. Підберіть наочний матеріал.

ПАМ'ЯТКА

Педагога-вихователя (керівника гуртка) «Самоаналіз заняття»

1. Ступінь досягнення мети заняття.
2. Якість засвоєння знань кожним вихованцем, визначення тих, хто потребує особливої уваги.
3. Який спосіб викладу теоретичного матеріалу виявився найефективнішим? Які є недоліки?
4. Чи вміли діти застосувати свої знання на практиці? Які методи та прийоми найбільше сприяли цьому?
5. Чи вдало використана наочність, обладнання; що потрібно врахувати майбутнє?

ПАМ'ЯТКА

“Критерії оцінювання діяльності педагога-вихователя”

1. Уміння підтримати зацікавленість дітей до певного виду творчої діяльності.
2. Відкриті творчі заняття гуртка.
3. Відкриті масові заходи.
4. Участь членів гуртка у підсумкових заходах:
  - виставки робіт;
  - концертні програми;
  - творчий звіт навчального закладу і т. ін.,
5. Творчі досягнення вихованців в районних, обласних, всеукраїнських, конкурсах, фестивалях, змаганнях (результати).
6. Стан виконання навчальних планів і програм гуртків.
7. Розробка авторських програм, підготовка методичних посібників, дидактичних матеріалів, міні-праць з творчої проблеми.
8. Виступи на педрадах, нарадах тощо.
9. Збереження та естетичне оформлення навчального кабінету.

10. Робота з батьками.
11. Пошук внутрішніх резервів для зміцнення матеріальної бази.
12. Дотримання правил внутрішнього розпорядку.
13. Виконання громадських доручень.
14. Самоосвітня робота, творче зростання педагога.
15. Організація контролю рівня знань, умінь та навичок гуртківців, об'єктивність оцінювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Недільні школи як фундамент православного простору України. III Покровські міжнародні, місіонерсько-просвітницькі читання, 2010.
2. Ампілогова Л.//. Моделювання в управлінні науково-методичною роботою. – Завуч. - 2003, - № 32.
3. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення. - Х.: Торсінг, - 2001.
4. Положення про позашкільний навчальний заклад (постанова Кабінету Міністрів України від 6.05.2001 № 433).
5. Положення про Всеукраїнський конкурс на крашу науково-методичну розробку з питань позашкільної освіти (наказ МОІН України від 06.10.2003 № 674).
6. Програма для позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів: Гуртки науково-технічного напрямку / О.В. Биковська, Т.О. Вихренко, Л.М. Гайдай та ін. - К.: Грамота, 2005. - Вип. I.
7. Програма для творчих об'єднань позашкільних і загальноосвітніх навчальних закладів. Укладач М.Л. Павлова. - К.: Антей, - 2005.
8. Первушевська І., Щербаківі Л. Організаційно-педагогічні умови інноваційної діяльності позашкільного закладу нового типу // Директор школи № 33-34. - 2004.
9. Рекомендації щодо підготовки та оформлення методичних розробок: Київ, 2005.
10. Шевчук Г.Я. Українське ділове мовлення. Загальні вимоги до складання та форми документів. К.: Літера. 2000.
11. Ягунов В.В. Педагогіка: К., Либідь, 2002.
12. Щербань П.М. Прикладна педагогіка. К., Вища шк., - 2002.
13. Управління освітою // Шкільний світ (спецвипуск "Позашкільна освіта в сучасних умовах), - № 56. - 2005.
14. Формування духовної культури особистості // Сільська школа України. № 28. - 2004.
15. Позакласний час // Шкільний світ (спецвипуск "Позашкільня"), лютий,- 2006; травень. - 2006; червень, - 2003.